

تحلیل محتوای متن کتاب هدیه آسمانی پنجم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی

مینا یاقوتی^۱، رضا شیرازی^۲، افسانه تجری^۳، فاطمه ابراهیمی فرد^۴، زهرا تخم افشان^۵، مائده قرائی^۶

^۱ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد علی آباد کتول
^۲ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، استاد دانشگاه آزاد علی آباد کتول
^۳ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد علی آباد کتول
^۴ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد علی آباد کتول
^۵ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد علی آباد کتول
^۶ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد علی آباد کتول

چکیده

طی چند سال گذشته و تغییراتی که در نظام آموزش و پرورش بوجود آمده است در تهیه ی کتاب های درسی و تغییراتی در راستای مشارکت دانش آموزان در فرآیند یادگیری و آموزش انجام شده است. پژوهش حاضر به هدف فعال یا غیرفعال بودن متن کتاب هدیه پایه پنجم ابتدایی انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات جدول داده های فراوانی ۱۷ درس کتاب هدیه پنجم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی می باشد. که نتایج بررسی و جستجوی در متن کتاب مشخص شد که متن این کتاب به صورت غیرپویا و غیرفعال ارائه شده است.

براساس تکنیک ویلیام رومی درصد استاندارد برای ضریب درگیری دانش آموزان باید بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد و درصد بدست آمده از متن کتاب هدیه پنجم ابتدایی ۶۸٪ می باشد که نشان می دهد کتاب غیرفعال است و نمی تواند دانش آموز را به یادگیری و تفکر اجبار کند.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوا، هدیه آسمان پنجم ابتدایی، تکنیک ویلیام رومی، فعال و غیرفعال

مقدمه

تولید مواد آموزشی با استفاده از علم برنامه ریزی درسی صورت می پذیرد. در میان عناصر اصلی برنامه ریزی درسی، یعنی اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی و یادگیری، محتوا به عنوان عنصر اصلی و هسته ی مرکزی برنامه های آموزشی همواره مورد توجه بوده است (ملکی، ۱۴، ۱۳۷۹). یکی از روش هایی که می تواند میزان درگیری فعال یادگیرنده را در جریان یادگیری تعیین نماید روش تحلیل محتوای ویلیام رومی است (کرمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۷۲) تحلیل محتوا یک روش پژوهش دقیق است که نیازمند دانش، نگرش و مهارت خاص برای اجرای درست آن می باشد (Kimberly A. Neuendorf, 2017).

کوپیندورف بیان می کند تحلیل محتوا عبارت است از تکنیک نظام مند تبدیل عبارات متن به طبقات خاص براساس قوانین صریح کدگذاری به منظور تعیین تأکیدات افراد گروه ها و پیام های مندرج در متن، اکثر معلم ها با روش های تحلیل محتوا آشنایی ندارند و تحقیقات کمی در زمینه تحلیل محتوا کتاب درسی صورت گرفته است. معلمان معمولاً محتوا را به شکل علمی مورد تحلیل قرار نمی دهند بلکه انتقادات و پیشنهادات را برای رفع آن ها ارائه می دهند ولی اگر به منظور رفع ضعف های کتاب تحلیل محتوا انجام دهند بهتر می توانند به بهبود یادگیری و آموزش یاری برسانند (گود، ۱۹۹۳) (به نقل از کرمی، ۱۳۹۲) با تحلیل محتوا نقاط ضعف محتوا آشکارتر شده، ضرورت پیروی یا ایجاد یک برنامه استاندارد بیشتر احساس می شود. کشورهای موفق در آزمون تیمز کشورهایی بوده اند که در زمینه تدوین استانداردهای آموزشی یا چارچوب برنامه درسی پیشگام بوده اند (بحریان و رستگار، ۱۳۸۵).

پکتب درسی تحت شرایطی می توانند یادگیری عمیق و یادوامی ایجاد کنند که مطابق با نظریات جدید یادگیری مثل ساختن گرابی و شناخت گرابی تدوین شوند و جهت گیری آن ها به گونه ای باشد که آموزش باز و فعال را هدف قرار دهند (بیابانگرد، ۱۳۸۸) موفقیت یک نظام آموزشی در گرو هماهنگی اجزای متشکله با یکدیگر و همه سویی اجزا در جهت تحقق هدف ها و تناسب آن با ویژگی های خاص مخاطبان آموزشی است (رئیس دانا، ۱۳۸۶). بنابراین محتوای مطلوب کتب درسی می تواند دانش آموزان را به چالش فکری وادارد و از طریق تفکر و ذهنی رها سازد و پاسخ گوی عصر جدید انسان ها باشد (آقازاده، ۱۳۸۵).

روش تحقیق

نوع پژوهش حاضر توصیفی و روش آن، تکنیک ویلیام رومی است. جامعه آماری این پژوهش کتاب هدیه پایه پنجم ابتدایی می باشد که ۱۷ درس در قسمت متن کتاب مورد بررسی قرار گرفت. براساس الگوی ویلیام رومی فعال یا غیرفعال بودن متن کتاب مشخص می شود. طبق این روش ضریب درگیری در متن کتاب از تقسیم مقوله های فعال بر مقوله های غیرفعال بدست آمده است.

در جدول یافته های مشاهده می کنید که داده های مربوطه به هر درس از متن کتاب و فراوانی و ضریب درگیری مشخص شده است. طبق جدول مقوله های A, B, C مقوله های غیرفعال و مقوله ی F از گروه فعال است. که طبق روش ویلیام رومی A و بیان حقیقت B بیان نتایج کلی C بیان تعاریف و F نتیجه گیری تعریف شده است.

جدول ضریب درگیری متن کتاب هدیه های آسمانی پنجم

درس ها	بیان حقایق a	بیان نتایج b	تعاریف c	نتیجه گیری f	فراوانی ضریب درگیری هر درس
درس اول	۲۰	۰	۰	۰	$۰/۴ = ۷$
درس دوم	۴	۱	۰	۲	$۰/۲۵ = ۵$
درس سوم	۴	۰	۰	۱	$۰/۳۷ = ۱۱$
درس چهارم	۵	۰	۳	۳	
درس پنجم	۴	۰	۰	۰	
درس ششم	۲	۰	۰	۲	$۱ = ۴$
درس هفتم	۳	۰	۰	۰	
درس هشتم	۰	۰	۳	۰	
درس نهم	۳	۰	۲	۱	
درس دهم	۱۱	۰	۰	۲	$۱ = ۶$
درس یازدهم	۱۶	۰	۰	۰	$۰/۱۸ = ۱۳$
درس دوازدهم	۱۵	۰	۰	۰	
درس سیزدهم	۰	۰	۱	۰	
درس چهاردهم	۵	۰	۳	۰	$۰/۲۵$
درس پانزدهم	۲۰	۰	۲	۰	۱۰
درس شانزدهم	۱۵	۰	۰	۰	۸
درس هفدهم	۱۶	۰	۲	۰	
مجموع فراوانی	۱۴۳	۱	۱۶	۱۱	۱۶۹

ضریب درگیری

یافته ها:

$$\frac{11}{143 + 1 + 16} = \frac{11}{160} = \%68$$

در متن کتاب هدیه های آسمانی پایه پنجم ابتدایی براساس فعال و یا غیرفعال بودن الگوی ویلیام رومی تحلیل شده است. طبق بررسی های انجام شده در ۱۷ درس از کتاب متن کتاب هدیه های پنجم ابتدایی ۱۷۱ مقوله ی غیرفعال و ۱۱ مقوله ی فعال وجود دارد که از تقسیم مقوله های فعال بر مجموع مقوله های غیرفعال به دست آمده است. با توجه به ضریب درگیری بدست آمده که ۶۸٪ می باشد و از میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی که بین ۰/۴ الی ۱/۵ می باشد مطلوب نیست مشخص می شود.

متن کتاب هدیه های آسمانی پنجم ابتدایی متنی غیرفعال می باشد طبق نظریه ویلیام رومی زمانی یک کتاب درسی فعال است که ضریب یادگیری آن ما بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد. ضریب درگیری کمتر از ۰/۴ بیانگر این است که کتاب فقط به ارائه مطالب علمی پرداخت است و از فراگیران خواسته است آن ها را حفظ کنند و هم چنین اگر ضریب درگیری بالاتر از ۱/۵ باشد مشخص می شود که در مورد هر جمله، تصویر، سوال از دانش آموز تجزیه و تحلیل و فعالیت خواسته شده است. و بدون در اختیار قرار دادن اطلاعات کافی از دانش آموزان فعالیتی را می خواهد.

در درس های ۲ و ۴ و ۵ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ و ۱۷ مقوله های فعال زیاد هست و دانش آموز هیچ انگیزه ای برای یادگیری و تحلیل و جستجوی مطالب ندارد و همه چیز خیلی آماده و بدون نیاز به هیچ گونه تفکری در اختیار دانش آموز می باشد.

نتیجه گیری

چگونگی تنظیم کتب درسی نقش تعیین کننده ای در مورد نحوه ی یادگیری دانش آموزان و توانایی آن ها محسوب می گردد. متأسفانه گاهی عدم مطلوبیت و کارایی محتوا، و عدم تناسب آن با میزان درک و دانش و توانایی دانش آموزان و گنجاندن محتوای غیرفعال و یا بیش از فعال کتابها موجب توجه بیش از حد به کسب نمره می شود و نتیجه ای کمتر از انتظار به بار می آورد. (نیک نفس، ۱۳۹۲).

یکی از وظایف مهم نظام های آموزشی کمک به رشد اخلاقی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان است و بر همین اساس در نظام اسلامی کشورها، برنامه ریزی برای پرورش، تزکیه نفس، و سازگاری شخصیت و اجتماعی افراد مورد توجه است و نظام آموزش و پرورش کتاب های درسی را که یکی از مهم ترین نهادهای تربیتی است و نقش موثری در هدایت و پرورش دینی و اسلامی دانش آموزان و فراهم کردن امکانات و شرایط مناسب برای ایجاد تغییرات مطلوب در آنها را برعهده دارد که بر مبنای این هدف پژوهش حاضر برای متن کتاب هدیه پایه پنجم انجام شده است تا در کیفیت آموزشی و یادگیری دانش آموزان تأثیر قابل توجهی ایجاد شود.

پیشنهادات

- متن کتاب هدیه های آسمانی بیشتر د استانی است پس باید متن درس به صورت فعال باشد که اگر در لایه لای داستان از وقایع تاریخی و اجتماعی و عاطفی و اخلاقی آورده شود بتواند ذهن خواننده را درگیر کند و به جست و جو و راه حل در ذهن خود مشغول شود تا یادگیری ماندگار تر شود.

- پیشنهاد می شود مولفان کتاب در متن این کتاب تجدیدنظر کنند و از مقوله های فعال بیشتری استفاده کنند تا درک مسائل مذهبی و دینی و مفاهیم و آموزه های دینی دانش آموز را وادار به جستجو و فعالیت وا دارد.

در این قسمت در رابطه با مقوله های متن کتاب مطرح شده است و براساس تکنیک ویلیام رومی انجام شده است و طبق محاسبات و فرمول آماري روش ویلیام رومی محاسبه شده است.

بهتر است مولفان کتاب درسی سطح پویایی متن کتاب مذکور را افزایش دهند تا از اثرات نامطلوب آن جلوگیری شود و دانش آموز به کشف راه حل بپردازند و دنبال حل مسئله باشد.

منابع

۱. ملکی، حسن، (۱۳۷۹)، برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل) مشهد، ایران: پیام اندیشه
  ۲. کرمی، زهره، اسدبیگی، پژمان و کرمی، مهدی (۱۳۹۲)، تحلیل محتوای کتاب ریاضی پایه اول متوسطه براساس تکنیک ویلیام رومی و حیطة ی شناختی بلوم، پژوهش در برنامه ریزی درسی، شماره ۱۰، (پیاپی ۳۷)، ۱۶۷-۱۷۹
  ۳. کوپیندروف، کلوس (۱۳۹۳) تحلیل محتوا، مبانی روش شناسی (ه - ناییبی، مترجم) تهران: نشر نی.
  ۴. بدریان و عابد، رستگار، طاهره (۱۳۸۵) مطالعه تطبیقی استانداردهای آموزشی علوم دوره آموزش عمومی ایران و کشورهای موفق در آزمون timss ارائه شده است در همایش نوآوری در برنامه درسی دوره ی ابتدایی
www.civilica.com
  ۵. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۸)، روانشناسی تربیتی (روانشناسی یادگیری و آموزش) تهران نشر ویرایش.
  ۶. رئیسدانا، فرخ لقا، (۱۳۸۶) تحقیق و بررسی محتوای برنامه درسی ریاضی دوره راهنمایی فصلنامه تعلیم و تربیت، ۲۱ : ۸۶-۱۰۶
  ۷. آقازاده، احمد (۱۳۸۵): مسائل آموزش و پرورش ایران: تهران: انتشارات سمت
  ۸. نیک نفس، سعید، ۱۳۹۲. نقش تحلیل محتوا در فرآیند آموزش و پرورش و طراحی کتابهای درسی. مجله جهانی رسانه، دوره ۸، شماره ۲، ۱۲۴-۵۰.
9. Kimberly. A.N (2017) the content analysis Guidebook. Second edition, Cleveland state university. SAGE publications LTD.